

Bakony–Balaton UNESCO Geopark Vetélkedőjáték | 1. forduló, 1. feladatsor

Csapat neve: **Iskola neve:**

Pontozás: Egy-egy feladatnál jó megoldásokért **plusz**, rossz megoldásokért, illetve feladatrészek (pl. egy aláhúzás) kihagyásáért **mínusz** pontok járnak! Egy-egy feladatra (I., II., stb.) mínusz pontszámot nem adunk.

I. A geopark látogatóhelyének leírásába több helyen olyan szavakat is beépítettünk, amelyek nem az adott látogatóhelyre vonatkoznak, vagy helytelenek. A jó és a hibás jellemző egymás mellett, „/” (per) írással elválasztva szerepel.

Húzzátok át a hibás jellemzőket! (6 áthúzás, áthúzásonként 2 pont, helytelen vagy kihagyott áthúzásonként -2 pont; max. 12 pont)

A Bakony–Balaton UNESCO Geopark területén a Káli-medencében/Pécselyi-medencében található a Hegyestű Geológiai Bemutatóhely, Köveskál/Monoszló település mellett. A Balaton felől szabályos kúp alakot mutató hegy északi/déli felét az egykori kőbányászat lefejtette, a visszamaradt, közel 50 m magas bányafal azonban felfedi számunkra a közel 100–120 millió/8 millió évvel ezelőtt működött bazalt/andezit vulkán belsejét. A vulkán kráterében megdermedt láva a kihülés folytán sokszögletű/kerekded, függőleges oszlopokra vált el. A látvány hazánkban egyedülálló, de európai viszonylatban is ritkaságszámba megy.

II. Olvassátok el a két tájvédelmi körzetről és/vagy természetvédelmi területéről szóló, „véletlenül” összekeveredett leírásokat. Találjátok ki a két védett terület pontos nevét és írástok be a táblázatba, majd írástok a másik oszlop **megfelelő** sorába a területekre jellemző állítások **sorszámát!** (max. 14 pont)

1. E földtani természeti értékünk a Dunántúli-középhegységre jellemző bauxitképződés nyomait őrzi, valamint – a Bakonyban egyedülálló lehetőségként – az ahhoz kapcsolódó kőzettípusok és a trópusi őskarsztos formakincs megőrzésére, bemutatására is alkalmas.
2. A Marcal-medence síkjából magányosan kiemelkedő vulkáni hegy távolról is jól látható várromjával, hírneves boraival. Kilátótornyával messziről hívja az érdeklődőket.
3. A feltárt kőzetfal északkeleti része az itteni előfordulás helyéről elnevezett formáció és a Szőci Mészke Formáció országos földtani alapszelvénye.
4. Mivel a hegy bazaltja a hó és a napfény hatására „kukoricásodik”, azaz sörétszerű törmelékre esik szét, így bazaltbánya nem csúfította el egyik oldalát sem.
5. A terület közelében fekszik a szintén a geopark területén található Nyirádi Sár-álló természetvédelmi terület, mely a Bakonyalja gyöngyszeme és a botanikusok körében elismerésnek örvend.
6. A fokozottan védett hegytető a híres várrommal, a peremen sorakozó bazaltsziklával, őserdő jellegű, alacsony növényű, festői erdeivel számos kirándulót vonz.
7. A sötétvörös árnyalatú kőzet (amely egyben egy ércnek is a megnevezése) finomszemcsés, tömött szövetű, átlagos vastagsága eredetileg meghaladta a tíz métert, de most csak néhány visszahagyott, kisebb foltban tanulmányozhatjuk.
8. Bazaltsziklái, a Badacsonyhoz hasonlóan, áprilisban a hegyi ternye sárga virágfüggönye díszíti.
9. Ásványtani különlegességek az itt található, általában centiméteres nagyságú, sugaras-rostos szerkezetű goethit konkréciók, vagyis e vastartalmú ásvány gumói. A szárazföldi környezetben keletkezett ásványi nyersanyagot az eocén kor idején – a térség általános süllyedését követően – elborította a tenger.
10. Középkori eredetű szőlőhegyi kápolná, patinás borházai, jó vendéglői és a hegytető érdekes természeti látnivalói minden évszakban megsokszorozzák ennek a kis kiterjedésű, de annál híresebb tájvédelmi körzetnek a vonzerejét.

Védett terület neve (jó területenként 2 pont, téves területenként -2 pont; max. 4 pont)	Jellemző megállapítások (jó sorszámokként 1 pont, tévesen megadott vagy kihagyott sorszámokért -1 pont; max. 10 pont)
Darvas-tó lefejtett bauxitlencse természetvédelmi terület (vagy TT)	1, 3, 5, 7, 9
Somló tájvédelmi körzet (vagy TK)	2, 4, 6, 8, 10

III. A következő kérdések a Bakony–Balaton UNESCO Geopark gazdag épített örökségére, valamint néprajzi értékeire irányulnak. A helyes választ **aláhúzással** jelöljétek! (helyes válaszonként 2 pont, helytelen vagy kihagyott válaszonként -2 pont; max. 20 pont)

1. A geopark területén melyik az a régi építmény-típus, amely egyedülálló a mai Magyarországon?	bivalyistállók	térképházak	mosóházak
2. A Szent György-hegy különösen gazdag kápolnában. A felsoroltak közül melyik nem ott található?	Szent Margit-kápolna	Páduai Szent Antal-kápolna	Ify-kápolna
3. A geopark területén rengeteg vakolatdíszes ház található, az egyik legszebbnek a felirata: Istváni Josef építette 1825. Melyik településen van?	Kővágóörs	Szentbékállá	Barnag
4. Melyik vár lett úgy rom, hogy sohasem épült föl?	Essegvár (Bánd)	Zádorvár (Pécsely)	Somlóvár
5. A Balaton-felvidék falvai sokat szenvedtek a török háborúk alatt. A Káli-medence falvai közül melyik nem települt újra?	Töttöskál	Köveskál	Kövesd
6. Mi az eredete Szentbékállá falu elnevezésének?	Szent+Borbála+Kál	Szent+Benedek+Kál	Szent+Benedek+kálló (=malom)
7. Milyen kőből épült Balatonfüred neoromán stílusú római katolikus temploma?	mészakőből	bazaltból	homokkőből
8. Mit csinált az, aki lapickázott?	egy gyermekjátékot játszott	füstölt húst vitt templomba, megszenteltetni	ruhát mosott
9. Mit csinált a ritzer (ricer)?	lovakat tenyésztett	követ faragott	lézengő, semmittevő ember volt
10. Miről kapta elnevezését az alsóörsi Török-ház?	a Török család építette a 15–16. század fordulóján	a törökök építették és börtönné használták	kéménye török turbánt formáz

IV. Az alábbi felsorolásban természetvédelemhez kötődő tevékenységeket találtok. **Húzzátok alá a földtani természetvédelmi tevékenységeket!** (6 helyes válasz, helyes válaszonként 1 pont, helytelen vagy kihagyott válaszonként -1 pont, max. 6 pont)

a) Alapszelvény láthatóvá tétele, megtisztítása	f) Ősmedve-telep védelme
b) Odú telepítése egy elhagyott bánya területén	g) Ürgék telepítése
c) Karsztos területeken való szemétkerítés tiltása	h) Védett virágok élőhelyének megóvása
d) Löszfalba vájt madárfészkek megtisztítása	i) Barlangok komplex védelme
e) Földtani értékek bemutatása, dokumentálása	j) Víznyelők tisztítása

V. **A)** Írjátok a táblázatba a helyes válasz betűjelét! A betűk összeolvasásával egy földrajzi nevet kaptok, mely a Bakony–Balaton UNESCO Geopark területén található. **(A) földrajzi név helyes neve 15 pont, (B) mondat kiegészítése 3 pont, max. 18 pont)**

Élő- és élettelen természeti értékek a geoparkban	Megfejtés betűjele
A 2015. év földtani értéke a Bakony–Balaton Geoparkban: o=Szent György-hegy bazaltorgonái, m=Úrkúti-őskarszt, s=Olaszfalvi Eperjes-hegy	S
Milyen kőzetben alakult ki a Sárkány-lik? z=bazalt, á=mészakő, i=dolomit	Z
Melyik patakban csodálhatunk meg látványos édesvízi mészkő kiválásokat, -lépcsőket? n= Veszprémi-séd, e=Lovasi-séd, k=Gaja-patak	E
A Pécselyi-medence egyik szép várroma: n=Zádorvár, i=Gyulaffy-vár, m=Bátorkő vára	N
Melyik barlangban láthatunk nagy méretű cseppköveket? t=Csodabogyós-barlang, e=Tapolcai-tavasbarlang, y=Lóczy-barlang	T
Hogy hívják a Kab-hegyen található víznyelőt és barlangot? a=Ördög-lik, c=Gazsi-lik, g=Macska-lik	G
Mióta tagja a Bakony–Balaton Geopark az Európai Geoparkok Hálózatának? á=2012, é=2014, z=2004	Á
Melyik település határában bukkantak mamutleletekre? b=Németbánya, l=Csajág, t=Pénzesgyőr	L
A Lóczy-barlang falában milyen különleges képződményeket fedezhetünk fel? r=ammoniteszeket, u=nummuliteszeket, i=tűzkőgumókat	I
Melyik településen található egy tátorjánosról elnevezett természetvédelmi terület? h=Balatonalmádi, o=Fenyőfő, --=Balatonkenese	O
Hol sétálhatunk egy egykori szubtrópusi tengerparton? k=Várpalota homokbányában, d=Iharkúton, t=Tihanyi-félszigeten	K
A Pécselyi-medencében található kisdörgicsei Kő-hegyen milyen kőzetfelszínen sétálhatunk? a=vörös homokkővön, s=egykori gejzírmezőn, ő=ördögszántáson	Ő
A bazaltorgonák világa nem csak földtani értékeket rejt. Erre példa a cselling. Mi ez? h=védett lepke, l=ritka páfrányfaj, n= különleges madár	L
Melyik hegyen csodálhatjuk meg a bazaltorgonákat? i=Szent György-hegy, k=Kab-hegy, f=Kőris-hegy	I
Melyik barlang található Bakonybél közelében, a Boroszlán tanösvény mentén? a=Savanyú Jóska-barlang, m=Alba Regia-barlang, k=Odvaskői-barlang	K

B) Itt csak tavasztól ...**őszig**.....ig,**overall/csoportban** lehet részt venni a(z)**barlang /kaland/alap/extrém**.....túrán.

VI. A) Egy geotábor geotúrája után a diákok a Csodabogyós-barlangban kalandtúráznak. A barlangi túravezető sokat mesél a föld alatti világról, de később sajnos nem mindenki emlékszik jól a hallottakra. **Húzzátok alá a jó megoldásokat a /-jeleknél! (A) 13 aláhúzás, helyes aláhúzásonként 1 pont, helytelen vagy kihagyott aláhúzásonként -1 pont; B) traverzálás leírása 3 pont; max. 16 pont)**

Balatonfüred/**Balatonederics** közelében, a **Keszthelyi-hegység**/Tamás-hegy keleti peremén, **393**/593 méteres tengerszint feletti magasságban nyílik a fokozottan védett Csodabogyós-barlang. A **Balaton-felvidéki Nemzeti Park**/Balaton-felvidéki Tájvédelmi Körzet fokozottan védett területén nyíló barlang a bejárat mellett is látható szúrós csodabogyó nevű **cserjéről**/virágról kapta nevét. A barlang jelenleg ismert járatainak hossza összesen immár **8/6** kilométer, mélysége **-136**/-236 m. Járatai elsősorban oldással/**tektonikus mozgás** során jöttek létre, így főként hasadékfolyosók, termek és **aknák**/víz alatti részek jellemzik. Egyes szakaszokon (Függőágy/**Függőkert**, **Meseország**/Mesevilág stb.) dunántúli viszonylatban igen sok és változatos ősmaradványt (kagylóhéjak)/**képződményt (cseppkövek stb.)** találunk. Óriási, látványos hasadékok mintegy természetes geológiai szelvényként mutatják be a barlangot magába foglaló dolomit/**mész****kő** rétegeit.

B) A túravezető azt is elmesélte, hogy **mit jelent** a barlangban a „traverzálás”. Írjátok ide!

A hasadéokban a hátunkkal az egyik falnak támaszkodva, lábunkkal a másik falon lépegetve haladhatunk oldalra, előre vagy lefele.

VII. Egy geotúra-vezető az élővilágról is szeretne érdekességeket elmondani a túrázóknak. Segítsetek neki a felkészülésben!

A) Melyik, vizes élőhelyekhez kötődő rigó nem tagja a rigófélék családjának? (3 pont, rossz vagy kihagyott válasz -3 pont)

nádirigó, vízirigó (ezt is elfogadtuk, de jó tudni, hogy a geopark területén nem él)

B) Írjátok a megfelelő növény sorszámát a tulajdonságok elé! (1 pont/válasz, rossz vagy kihagyott válasz -1 pont; max. 4 pont)

...**1** lágyszárú növény

1. földi (gyalog) bodza

...**2** cserje, vagy kisebb fa

2. fekete bodza

...**1** kellemetlen szagú és minden részében mérgező

...**2** nem kellemetlen szagú, virága nem mérgező, csak a zöld részek; virágából szörp készül

C) Miért kapta a zsurló elnevezést az élő kövületnek is nevezhető növény? (2 pont, rossz vagy kihagyott válasz -2 pont)

súroló vagy tisztítószerként használták, a súroló szóból ered a zsurló (nagy szilícium- (kovasav) tartalmuk miatt)

D) Melyik az a **két** hazai (korhadéklakó) orchidea faj, amelynek nincs zöld színtest? (1 pont/faj, rossz vagy kihagyott válasz -1 pont, max. 2 pont)

Több jó faj is van. Megoldás lehet: **(ibolyás) gérbics, madárfészek, korallgyökér, bajuszvirág, fenyőspárga, (gyökerező) avarvirág, széleslevelű nőszőfű, ibolyás nőszőfű, kónya vicsorgó**

A kitöltött feladatsort kérjük a **knauer@geopark.hu** e-mail címre **doc vagy pdf** formátumban **2016. március 17-ig** elküldeni!

A vetélkedő támogatói:

Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület
Breuer László Oktatóközpont és Erdei Iskola | www.pangea.hu
Alsóörs Önkormányzata | www.alsoors.hu
Cartographia Kft. | www.cartographia.hu
Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. | www.herend.com

